

שיח ושיג בפרשה

"אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולבן וחצרות ודי ז'הב:"
(א, א')

"אלה הדברים לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירו ברמו, מפני כבודו של ישראל (רש"י).

"אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך:" (משלי ט', ח')

מהפסוק: "אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך": למד השל"ה הקדוש כלל גדול בעניין מצוות תוכחה: כאשר אתה מוכיח את עמיתך אל תאמר לו רק את חסרונו, כי אז ישנאך ולא ישמע לדבריך, והיינו "אל תוכח לץ" - אל תוכיח אותו באון שתאמר לו שהוא לץ. רק אדרבה, אמור לו חכם אתה, ולכן, לא מתאים לך לנהוג כפי שנהגת. וזהו "הוכח לחכם" כלומר, תעשנו לחכם, אז יאהבך וישמע לקול דברי התוכחה שלך.

תלמידי ישיבת לומז'א בפתח תקוה, אשר שהו בתקופה שבה שימש רבי אליהו דושניצר בקודש בישיבה זו, זוכרים כיצד היה ר' אליהו פונה אל תלמיד בישיבה ומוכיחו על דברים שיצטרכו תיקון, כשחוט של חסד משוך עליו. עם חיוך מוצנע על פניו היה פונה בלשון רכה לתלמיד, מוכיחו בתקיפות המהולה בריכוך אמהי.

הוא לא היה נפרד מן התלמיד מבלי לומר לו בלשון רפה ופניו כולה אומרת רצינות: "סלח לי". והיה מוסיף ואומר: "בוא ואסביר לך מדוע מבקש אני סליחתך. הלא ידוע מה שהורו לנו חז"ל: כשם שמצוה על האדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה עליו שלא לומר דבר שאינו נשמע, ועל כן אם הנך נמנה עם אלה המוכנים לקבל דברי תוכחה, ניחא. אולם אם נמנה את חס וחלילה עם אלה שאינם מוכנים לקבל תוכחה, הרי לא רק שלא קיימתי כל מצוה אלא גרמתי לך עגמת נפש בלבד, ועל כך מבקש אני סליחה". כאשר זכו לשמוע דברי תוכחה מסוג זה יוצאים מפי ר' אליהו חשו את דברי רב הונא: "כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, שנאמר: סוף דברי הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם" (ברכות ו) ומפרש בעל ה"תורה תמימה": "כי על פי רוב סיבת הדבר שאין דבריו של אדם נשמעים הוא מפני שחושדים בו בנטיה ובפניה עצמית. מה שאין כן מי שהוא ירא ה' באמת, אומר בודאי את דבריו בתמימות, ולא חושדים בו, ולכן דבריו נשמעים".

ויש מתרצים כי בתחילת הפרשה שהוכיח משה את עם ישראל יש חשש שמא התוכחה תפגע בכבודן לכן הוכיחם ברמו, אבל לאחר מכן שהפסיק הענין ואמר משה לעם ישראל, "ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים" וגו', ונתגלתה לכולם אהבתו לעם ישראל, אז הוכיחתם על עוון המרגלים בפירוש ולא חשש שמא תהיה פגיעה בעם ישראל. (שפתי חכמים).

אהבת ישראל

כלה בחמותה

חז"ל ברוח קדשם כבר חזו את תופעת "כלה קמה בחמותה" בדורנו, דור עקבתא דמשיחא. אולם בודאי שזוהו על הפלל, אבל כל אשה באפן פרטי בודאי שיקולה להשתחרר מקללה זו באם תגביר יראת שמים בלבה ותדון לכף זכות את הצד השני.

נפנה דבורנו בתחלה לחמות.

נדאי שצריכה היא להבין שכלה חדשה וצעירה יש לה הרבה טעיות כמו שכל בן אדם צעיר טועה הרבה עד שבא לידי נסיון ומחכים, ובפרט שאותה חמות לא מעירה לכלתה בדרך כלל "לשם שמים", אלא מקנאת היא לכבודה או לכבוד בנה. ואם כן, למה שאותה כלתה תקבל את הערותיה הנובעות ממדות לא טובות וגם אם תעיר לה אותה חמות לשם שמים גמור - זה אינו נדאי, כיון שסוף סוף אותה כלתה לא תבין שזו לשם שמים ותחשד אותה בנגיעות עצמיות. ואם כן, למה לה לאותה חמות להתערב ולהעיר בשחושבים עליה שעושה מה שעושה לכבוד עצמה לכו, הטוב ביותר, לקים דברי חז"ל: כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע.

כי ממה נפשך אם את מתכוננת לתועלת, והרי לא יצא תועלת, כיון שאותה כלתה רואה את דבריך אפלו הצודקים כמדקרות חרב, אם כן, בשביל מה לדבר הלא יצא מך רק יותר גרוע! וזה הדרך כלל - שהכלה מוכנה לשמע הערות מכלם, רק לא מחמותה.

ולכן, נדאי לחפש דרכים להעיר לה במקרה צורך גדול דרך אחרים ולא דרךך.

(הרב יעקב ישראל לוגאסי)

אמונה

יט. על-ידי אמונה נתחכם. (ספר המידות)

שמירת על גדרי הצניעות

וראיתי לחד מן קמאי רבי בנימין בן מתתיה בשו"ת בנימין זאב (סימן שז), ששמע שיש נוהגים בעת שמחתם לרקד במחולות, ולחטוף איש את אשת חברו, ידו בידה אדוקה, ומולל באצבעותיו ורומזים בעיניהם לשמחה בקמיהם, ושם שמים מתחלל ביניהם, ועשו פרצות בפומבי ואין מוחה. ועל כל התלאות שמעתי כי קמו החכמים של העיר למיגדר מילתא ולתקן והודיעו לרבים חומר הדברים, ותקנו תקנות לגדור הפרצה הזאת ולהחרים לבל ירקדו אנשים עם נשים. ויהי כשמוע הדברים, קצת אנשים נתנו כתף סוררת לאמר לא יהיה הדבר ולא יקום לשנות מנהגינו הנהוג ולשנות מעשה אבותינו, ואומרים לחכמים שבעירם "אל תטוש תורת אמך". וכבר כתבתי כי 'מנהגי' כזה הוא למפרע 'גהנם', והנני מסכים עם כל תקנותיהם והחרם שתקנו. ע"ש.

וכעת בא לידי שו"ת עזרת כהן לגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק (אה"ע סימן ל) שנשאל על דבר הריקודים המעורבים, וכתב שחס מלהזכיר פריצת גדרי תורתנו הקדושה ודרכי הצניעות והטהרה שהם מוחזקים בין שלמי אמוני ישראל מעולם, וחלילה לחקות את פורקי עול תורה ויראת שמים. הרגש החברותי וכבוד הבנות בישראל מתחזק ומתפאר דוקא עם יסוד חיי הקודש. ואפילו בנות עמים אחרים, היודעות פרק בתרבות, יכולות להעיד על היתרון של כבוד האשה ויחס ערכה החברותי, שהוא מרומם על פי יסוד תרבותנו והליכות חיינו על פי היהדות בטהרתה, לעומת אחרים המתפארים בכאלה ותוכם ניחר. ע"כ. (ר' אברהם ישראל)

משהו לנשמה

חוס ואהבה

ממה שראינו לעיל יש ללמוד כמה חוס ואהבה צריך לתת לבנים ולבנות כדי לחנכם כי רק על ידי כך תהיינה אפשרות לחנך את הילדים, והדוגמא האישית תשפיע הרבה. ולדוגמא כשאנו רואים ילד שמקבל חבטה, ואימו מנסקת אותו במקום הכאב הרי למרבית הפלא הכאבים עוברים כלא היו והאמת היא כשהילד קיבל מכה יחד עם זאת רוחו נשברה וכשקיבל נשיקה באותו מקום הרי הכאב העיקרי נעלם, כך הוא בדיוק פועל החוס ואהבה לתת כוחות חדשים לילדים.

וכדי להמחיש עד כמה יכול להשפיע חוס ואהבה יהיה למי שיהיה יש לספר עובדה שאירע עם ה"חפץ חיים"

שבתקופה שהיה נודד למכור את ספריו, ראה פעם באכסנייה בוילנא יהודי חסון ומוגשם שנכנס והתיישב ליד השולחן, ופקד על המשרתת שתגיש לו נתח אווז צלוי וכוס משקה חריף. חטף בתאוותנות את נתח האווז מבלי ברכה והתייחס אל המשרתת בצורה בלתי הוגנת. ה"חפץ חיים" נדהם מהמחזה ורצה לנסות לגשת אליו כדי להעיר לו על קלות דעתו.

ברם בעל האכסנייה התקרב חרש אל אורחו הדגול ה"חפץ חיים" כדי למונעו מצעד זה, כי הוא חושש מפני שערוריה. מדובר בחייל ניקולאי לשעבר, הדיוט, שעלול לחרפנו.

אנא רבי הנח לו, אין אל מי לדבר, הריהו מגושם מדי, בור ממש, לא למד אחרת. כשהיה בן שבע נחטף יחד עם ילדים אחרים, קנטוניסטים ונלקח לסיביר. עד גיל שמונה עשרה גדל בין נוכרי המקום ואחר כך עבד את הצאר ניקולאי עשרים וחמש שנה. במקומות כאלה היכול היה ללמוד משהו יותר טוב? היש פלא שגדל כה מוגשם, לאחר שקרוב לארבעים שנה לא היה מצוי בסביבה יהודית, לא למד אות אחת מן התורה, ולא ראה פנים יהודיות? מוטב רבי שלא תתחיל עמו, כבודך יקר מדי בעיני, סיים בעל האכסנייה.

חיוך שליו מסביר וחביב הופיע על פניו המאירות של ה"חפץ חיים" ואז אמר: אל תחשוש, כבר אדע כיצד לשוחח עמו, והנני מקוה שתצמח מכך טובה.

ה"חפץ חיים" ניגש אליו, הושיט לו "שלום עליכם", ובנעימה לבבית וידידותית פתח: האמת הדבר ששמעתי עליך, שבתור ילד קטן נחטפת, ויחד עם ילדים אחרים נלקחת לסיביר הרחוקה, גדלת בין גויים, לא זכית ללמוד אפילו אות אחת מן התורה, עברת את הגיהנום בעולם הזה, סיוט, צרות, רדיפות איומות, עינויים נוראים! הרשעים אמרו לא פעם להעבירך על דתך, אלצו אותך לאכול חזיר, נבלות וטרופות, ואף על פי כן נשארתי יהודי ולא השתמדת. מאושר הייתי אילו היו לי זכויות כשלך והייתי בן עולם הבא כמוך. מקומך בעולם האמת הרי יהיה בין צדיקים וגאוני עולם. האם דבר קטן הוא מסירות נפש שכזו, לסבול יסורים שכאלה למען היהדות, למען כבוד שמים, שלושים וכמה שנים רצופות? הרי זה נסיון גדול יותר משל חנניה מישאל ועזריה.

דמעות התקשרו בעיניו של החייל הניקולאי לשעבר, הוא הזדעזע המילים הלבביות והחמות שזרמו מלב טהור שליטפו והחיו את נשמתו המיוגעת, משנודע לו מיהו העומד לפניו פרץ בבכי עז והחל לנשק את ה"חפץ חיים".

וה"חפץ חיים" מוסיף לדבריו אליו: אדם כמוך, שזכה להחשב בין הקדושים שמוסרים את נפשם על קידוש השם, אילו קבלת על עצמך לחיות מעתה את שארית ימיך כיהודי כשר, לא היה מאושר כמוך בארץ.

היהודי שוב לא עזב את ה"חפץ חיים" עד שנהפך לבעל תשובה אמיתי וצדיק גמור. (לבוש יוסף)